

I. CONTRIBUTIO ANNO 1552 IN COMITIIS PETRICOVIENSIBUS³

Sigismundus Augustus Dei gratia^b Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc. Dominus et Haeres. Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus Consiliariis Regni Nostri caeterisque subditis Nostri quibuscunque tam terrestribus, quam civitatum et oppidorum honoribus insignitis, ad quorum notitiam hae Nostrae pervenerint litterae, et praesertim in Palatinatu^c et districtibus eius consistentibus, sincere et fidelibus dilectis gratiam Nostram Regiam. Reverendissimi et reverendi in Christo patres, magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere Nobis et fideles dilecti! Cum ex direpto non ita pridem castro et oppido Braclaw, tum quotidianis fere, quae ex terris^d Russiae ac Podoliae^e perferuntur rumoribus, quantis periculis Regnum ac Dominia Nostra, nisi illis mature provideatur, sint exposita, videre licet, praesertim cum fama de Tureis, Tartaris ac Valachis indies fere increbrescat, nihil Nobis aequae necessarium atque quamprimum edicenda Comitum Regni Generalia censuimus in quibus de tuendis ac a finibus propulsandis hostibus cum senatorio et equestri ordinibus deliberaremus. Communicatio itaque cum eis in praesenti conventionem consilio, de stipendiario milite, in finibus alendo, convenimus. Ad quem fovendum, cum pecuniario imprimis opus sit subsidio, contributionem generalem in subditos Nostros, omnium ordinum, nullis penitus exceptis, de Nostra senatorumque^f et consiliariorum Nostrorum^g, terrarumque nuntiorum sententia, hocce anno praesenti^h et hoc modo exigendam decrevimus, pro unaⁱ hac vice et non ultra.

Imprimis omnes et singuli coloni tam Nostri, quam spiritualium et saecularium personarum, sibi aut suis dominis, agros aratro colentes, aut redemptos labores apud dominos suos habentes pro usu tamen suo agros excolentes^j, alias omnes quicunque^k qualitercunque agros possident, sive antiquitus sive noviter villarum locatarum coloni, aut quovis abusu in solvendis contributionibus hactenus neglectarum, per grossos duos solvere et contribuere tenebuntur pro rata una festi Assumptionis Mariae [15 VIII] proxime venturi. Ad quam quidem contributionem persolvendam hortulani et inquilini, colonis iuxta facultatem modum et arbitrium domini fundi, auxilio esse debebunt et tenebuntur.

Item. Tabernatores agros sub se habentes contributionem solvent ut caeteri coloni.

Item. Villae Nostrae Regiae et dominorum spiritualium et saecularium, castris aut curiis servientes nullosque census solventes vigore praesentis constitutionis ad solvendam eam contributionem, non obstante eo quod antea nullas contributiones solvebant, astricti erunt.

Item. Burgrabiorum terrestrium et castrensiarum et exactorum qui quodam abusu contributiones publicas, de bonis suis solvere negligebant, huic constitutioni volumus subiacere.

Item. Colonos omnes et villas, qui de villis dominis suis non laborant sed certas pensiones aut servitia solvere^l et praestare antiquitus consueverunt, huic etiam constitutioni subiacebunt.

Item. Venatores, custodes equirearum Nostrarum Regiarum et alii subditi in servitiis sub dominis sedentes, possessiones et proventus aliquos habentes et neque civilem neque quamlibet contributionem solventes, huic contributioni subiacebunt.

Item. Cives, oppidani et suburbani, tam antiquae quam novae locationis agros colentes, qui dominis diem laborant et census de agris solvunt, praesenti constitutioni erunt obnoxii et astricti quemadmodum et coloni villarum.

Item. Nobiles pauperes, colonos et census non habentes, secundum quitantias super fertone antiquarum contributionum solitas, de laneo culto pro una rata festi Assumptionis Mariae, duodecim grossos, sub poena dupli solvent et contribuent. Qui autem rebelles et obstinati antea fuerint ut nullas contributiones, superiori tempore, de bonis suis solverint, tales secundum

^a Jest to tytuł figurujący w VL. W MK, t. 80 tekst ten zatytułowany jest: Contributionis generalis universales litterae ad alendum stipendiarium militem in finibus Regni, pro una vice laudatae. W MK, t. 82 tytuł brzmi: Litterae publicarum contributionum. ^b Zamiast dalszej części tytułu, w MK, t. 80 i MK, t. 82 tylko: etc. ^c W VL pozostawiono dalej wolne miejsce. WMK, t. 80 i MK, t. 82: Posnaniensi. ^d W MK, t. 80 i MK, t. 82 dodano: Nostris. ^e W VL błędnie: Poloniae. ^f Nostrorum MK, t. 80. ^g Brak w MK, t. 80. ^h contributiones MK, t. 80, MK, t. 82. ⁱ et MK, t. 80, MK, t. 82. ^j excolunt MK, t. 80, MK, t. 82. ^k MK, t. 80 i MK, t. 82 dodają: et.

possessiones dare et solvere eandem contributionem modernam omnino teneantur, praesertim cum neminem, propter necessitatem Reipublicae exemptum ab ea esse volumus, non obstante quavis consuetudine sen abusu contrario.

Ubi autem duo, tres vel quatuor nobiles pauperes unum laneum colunt, solvent omnes de huiusmodi laneo duodecem grossos, alias quisque illorum solvet secundum quantitatem agri et portionis lanei pro festo Assumptionis Mariae.

Item. Sculteti et advocati villarum liberi, non habentes census, duntaxat laneos colentes solvent iuxta¹ antiquas quitancias fertonum. Advocati vero cmetones seu colonos habentes, eorum cmetones solvent per duos grossos pro rata suprascripta.

Item. Civitates et oppida per antiquo et noviter locata tam Nostra quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium in toto Regno Nostro exactionem civilem quam *sczhos*^m vocant, antiquae locationis iuxta antiquas quietationes, novae vero iuxta novas quietationes per exactores Nostros constituendas, conformando sese antiquis oppidis, modum in his non excedendo, solvent et contribuent, cuius quidem exactionis civilis solutio pro una rata superius descripta erit.

Item. Contributio cerevisiae, vini, medonis, malmatici, muscatellae **czopowe** dicta, in omnibus civitatibus et oppidis ac tabernis villarum, tam Nostris quam subditorum Nostrorum, spiritualium et saecularium, incipiendo a festo Assumptionis Mariae proxime venturo ad integrum annum a singulis cerevisiae coctoribus more solito hoc est iuxta continentiam literarum universalium, super contributione ducillorum editarum solvi debet, ex quibuscunque braseis cerevisiaⁿ fuerit cocta, sive brasea ipsa sint civium sive dominorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta.

Item. A cerevisia quam domini et nobiles ex braseis suis coquant seu braxantes illam dent ad propinandum suis tabernatoribus, ac etiam de cerevisia externa ut Swidnicensi^o, Thessniensi^p, Bernoniensi^q at alia quacunque, contributio ipsa **czopowe** solvatur.

Item. Tabernatores haereditarii qui advectitiam propinant cerevisiam, grossos sex a propinatione ad ratam praedictam sub poena dupli solvent. A coctura autem cerevisiae domesticae iuxta exigentiam contributionis **czopowe** exsolvent, manuales vero tabernatores sex grossos hoc anno pro rata supra scripta, sub poena dupli solvent.

Item. Volumus ut quibus Nos braxandi et propinandi cerevisiam tam propriae^r cocturae quam advectitiae et externae et aliorum quorumcumque liquorum, sine solutione, ducillorum potestatem fecimus, haec libertas illis pro hac vice sublevetur, et ad solvendum sint obligati.

Molendina vero ventilia haereditaria duodecem grossos, illa vero molendina ventilia quae anniversarios molendinatos habent sex grossos pro una rata, sub poena dupli solvent. Et similiter illa molendina quorum tertias mensuras tenentarii bonorum Nostrorum Regionum exemerunt, et illas a se emptas in summis pecuniarum obligatas tenent ad usum et utilitatem suam, solvent contributionem, quae **szosz**^s dicitur integram. Sicut reliqua omnia molendina in Regno Nostro, seu illorum molendinatos eam solvere consueverunt, contraria consuetudine, quae corruptela potius dici debet penitus non obstante. Quorum autem molendinorum Nostrorum tertia mensura de mandato Nostro et pecuniis Nostris est redempta ad Nostram utilitatem, ab illis nihil soki debet.

Molendina vero aquatica villarum, tam Nostrarum quam subditorum Nostrorum spiritualium et saecularium quae **potrzebne**¹ vocantur, manuales sive anniversarios molendinatos habentia, ex singulis rotis iuxta antiquas quitancias sex grossos. Haereditarii vero molendinatos dictarum villarum et **folusse**^u, ex singulis rotis molendinorum suorum, quae **walne** dicuntur, unum fertonem ad ratam temporis supra scriptam, sub poena dupli persolvent iuxta antiquas quitancias fertonum.

¹ MK, t. 80 i MK, t. 82 *dodajq*: secundum. ^m schoss MK, t. 80. ⁿ Brak w MK, t. 80, MK, t. 82. ^o Szwidnicensi MK, t. 82. ^p Thessinensi MK, t. 82. ^q Bernouiensi MK, t. 80, MK, t. 82. ^r W MK, t. 80 *wyraz nieczytelny*.

^s schosch MK, t. 80. ^t potrzebne MK, t. 80, MK, t. 82. ^u folusche MK, t. 80; folusze MK, t. 82.

Item. Molendina brasealia^v et haereditaria, aquatica et equestria in omnibus civitatibus et oppidis more veteri taxata et secundum antiquas quietationes fertonum, contributionem quae schosz^w dicitur integram persolvent pro festo Assumptionis Mariae.

Minerariae officinae alias ferrum facientes, et serrae hereditariae, ex singulis rotis per fertonem. Annuales autem officinae, minerariae et similiter annuales serrae, hoc est locatae seu conducticiae a qualibet rota sex grossos pro una rata solvent et contribuent.

Item. Sacerdotes rutheni qui popones dicuntur ex singulis sinagogis unum florenum grossorum. Protopopones vero alias **namieśnicy**^x, per unam sexagenam in moneta, et similiter popones Armeni pro integro anno sub poena dupli solvent.

Item. Valachi agros colentes vel in areis quae **dworzisza** dicuntur sedentes per duos grossos solvent.

Item. Iudaei singuli in oppidis Nostris Regiis sive subditorum Nostrorum tam spiritualium quam saecularium manentes, qui proprio foco utantur, per grossos triginta contribuere et solvere sint obligati. Hi vero qui multa bona et merces possident et habent, taxentur, et iuxta taxam, omnium bonorum eorum, contributionem solvent.

Item. A pecuniis reemptis alias **wyderkoffawych**^y tam spiritualium quam saecularium personarum, in quibuscunque censibus, existentibus, a marca qualibet, census grossi duo solvi pro rata una debent. Similiter qui a summis pecuniarum interesse aut pensiones aliquas percipiunt a singulis marcis census per duos grossos solvent.

Et quoniam omnes subditi Nostri ordinis spiritualis, in certam contributionem pro defensione Regni ultro solvere consenserunt, volumus etiam ut omnes episcopi Armenorum et Rutenorum, Wladicae, Archimandritae et alii huius ritus praelati exceptis poponibus de quibus iam superius constitutum est, a singulis marcis monetae usualis, et aliis proventibus ad pecuniam computatis, per grossos duos pro una similiter rata contribuere tenebuntur.

Item. Quicunque ad thesaurum Nostrum pecuniam ex contributione praesenti perceptam et collectam deferet, is a domino fundi a cuius subditis eam defert, quietationem adferre debet, non plures esse illic cmetones quam a quibus contributio est allata.

Ut autem suprascripta contributio ad omnes subditos Nostros ex aequo pertineat, praesentibus literis Nostris ex Senatorum Nostrorum tam spiritualium quam saecularium, equestrisque ordinis hominum unanimi assensu et voluntate, omnes et singulis immunitates et libertates ab exactione civili **schosz**^z, quibus trium annorum spacium est elapsum. Quibus vero subditis per Nos aut subditos Nostros ab exactione ducillorum libertates aliquae concessae sunt has omnes pro hac vice auctoritate praesentis Conventus tollimus et abrogamus, et ad solutionem earum astringi volumus. Qui vero subditorum nostrorum temere sese huiusmodi libertatibus, antea per Nos alicui concessis, aut interim a Nobis concedendis, durante hac Nostra constitutione, defendere voluerit, eas minime viribus subsistere volumus, nec in thesauro Nostro suscipi mandavimus, illisque non obstantibus ad contributiones praefatas persolvendas, omnes et singulos subditos Nostros obligatos esse volumus.

Et quoniam certo dicimus^{aa}, quosdam subditos Nostros tam senatorii quam equestris ordinis plerumque nolle permittere, in oppidis et villis suis, collector^{ab}, exactoribus Nostris habitandi locum concedere. Unde non mediocre damnum fisco Nostro provenit. Volumus itaque omnino ne quisquam collectorem, in bonis quibuscunque subditorum Nostrorum per exactorem locatum, amovere audeat aut aliqua impedimenta illi ingerere sive per se, sive per submissas personas, utque exactores omnes villas per parochias conscribant, et in registris suis annotent, et quietationibus cuius est, aliqua villa, an domini spiritualis, an saecularis vel Regalis, similiter et tabernae, tam in registris, quam quietationibus annotentur specificae.

Quare vobis omnibus et singulis suprascriptis mandamus, ut pro tempore superius expresso, contributiones praefatas Nostras, secundum quod ad unum quemque pertinet, modo praemisso solvere curetis.

^v brascalialia VL. ^w sosch MK, t. 80, MK, t. 82. ^x namiesniczki MK, t. 80, MK, t. 82. ^y widerkoffowich MK, t. 80; widerkowich MK, t. 82. ^z szosch MK, t. 80, MK, t. 82. ^{aa} didicimus MK, t. 80, MK, t. 82. ^{ab} collectores MK, t. 80, MK, t. 82.

Vobis etiam capitaneis quorum interest mandamus, ut easdem contributiones superius expressas in locis publicis civitatibus et oppidis capitaneatus vestri proclamari publice faciatis, et sub poenis ad hoc constitutis pro rata superius expressa exolvi Nostro nomine, ad necessitatem Reipublicae mandetis, absque cuiusvis morae et dilatio nis interventu. Negligentes autem, aut in solvendo contumaces per pignorationes et alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones compellatis. Sub poena centum marcarum pecuniae, quam capitanei negligentes executionem et pignorationes exolvere in Conventu Generali proxime celebrando tenebuntur, et quisque eorum tenebitur, postquam delatus et convictus in negligentia fuerit.

Si vero contigerit quod exactor aliquam villam iniuste quasi contributionem non exolveret, detulerit, et capitaneus ad pignorationes mittens, quietationem apud eosdem colonos invenerit, extunc talis exactor poenam quatuordecem marcarum propterea succumbet, quae capitaneo quem frustra fatigavit cedere debebit, pro qua poena exactor citatus coram Nobis, vel iudicio terrestri respondere et satisfacere tenebitur.

Ne autem aliquis error in quietationibus exhibendis committatur, statuimus, quod exactores in quietationibus diem, mensem et annum, qua contributionem accepit diligenter annotent, et in registra sua diligenter referant, similiter etiam diem qua negligentes et non solventes villas capitaneo detulit, in regestrumque diligenter annotet, ne aliquis error et implicatio rerum accidere possit. Pro officio vestro et gratia Nostra aliter non facturi.

Datum in Conventione Generali Petricoviensi^{ac} feria secunda post Dominicam ludica proxima anno Domini MDLII [4 IV 1552], Regni vero Nostri anno ^{ad}-vigesimo tertio^{ad}. Ad mandatum Sacrae Regiae Maiestatis^{ae} proprium.

II. [LITTERAE UNIVERSALES DUCILLORUM]

Sigismundus Augustus etc. Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus Regni Nostri Senatoribus et consiliariis, necnon capitaneis, eorumque loca tenentes, caeterisque subditis Nostris quibuscunque tam terrestribus, quam ciyitatum et oppidorum honoribus et officiis insignitis, ad quorum notitiam hae Nostrae peryenerint litterae, et praesertim in palatinatu^b et districtibus eius consistentibus, sincere et fidelibus Nobis dilectis gratiam Nostram Regiam. Reyerendissimi et reyerendi in Christo patres, magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere Nobis et fideles dilecti! Noveritis communi omnium consensu tam spiritualium quam saecularium consiliariorum Nostrorum et nuntiorum terrestrium, in Conyentu hoc Generali Piotrcouiensi congregatorum, voto et concordi voluntate exactionem ducillorum, quae czopowe dicitur, multis et arduis necessitatibus Reipublicae exigentibus decretam esse^c, quae inchoari debet a festo Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis proxime venturo [15 VIII 1552], et continuari per annum integrum, ad aliud simile festum Assumptionis Beatae Mariae Virginis anni millesimi quingentesimi quinquagesimi tercii [75 VIII 1553]. Exigetur autem ac soki et exigi debebit eadem ipsa contributio ducillorum secundum antiquam consuetudinem, modo yidelicet infrascripto, ut quilibet ceruisiam propinans yenalem ex quibuscunque braseis fuerit eadem ipsa^d ceruisia cocta, hoc est sive ipsa brasea sint civium et dominorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta. In civitate Cracoviensi iuxta veterem consuetudinem, a singulis vasis per grossum unum solvat, in aliis autem civitatibus et oppidis iuxta veterem consuetudinem, ita tamen, ut si commodum visum fuerit exactori a vasis percipere per unum grossum, vel a coctura more antiquo erit in arbitrio exactoris Nostri. Quam exactionem ubi opus est et quoties^e fuerit, Nostra auctoritate faciet et constituet, collectoresque et custodes tam in civitatibus et^f op-

^{ac} Piotrcouiensi MK, t. 80, MK, t. 82. ^{ad-ad} XXIII MK, t. 80, MK, t. 82. ^{ae} Maiestatis Regiae MK, t. 80.

^a W MK, t. 80 tytuł ten brzmi: Exactionum ducillarium, pro necessitate Reipublicae consensu et voto unanimi omnium ordinum in Comiciis Generalibus laudatarum, universales litterae. ^b W MK, t. 80: Pośniński. W MK, t. 82 pozostawiono puste miejsce. ^c Tak w obydwu tekstach. ^d Brak w MK, t. 80. ^e W MK, t. 80 następuje wyraz zamazany. ^f quam in MK, t. 82.